

Risale-i Nur'un Kavram Haritalamasını Okumak

Batıda bir dilin ince ayrıntılarını, nüanslarını çalışan özel sözlükler vardır. 'Thesaurus' adı verilen bu kitaplarda, o dile dışarıdan muttali olan birine, aynı anlama gelen ama nüans nedeniyle birinin diğerine tercih edilmesi gereken kelimelerin anlam haritası çizilir. Örneğin, üçü de eskimişliği ifade ettiği halde, tamamen farklı yerlerde, farklı amaçlarda kullanılması gereken 'eski', 'bayat' ve 'köhne' kelimelerini ana dili Türkçe olmayan biri birbirinden ayıramayabilir. Thesaurus'lar işte bu noktada "dışarıdan" bir okuyucuya yardımcı olurlar; meselâ 'bayat' kelimesinin 'taze'nin zıt anlamlısı olduğunu belirterek, 'köhne'nin gerekirse 'modern'in karşıtı olarak kullanıldığını göstererek, o dili sonradan öğrenen birine dilin altında yatan ana kültür örgüsüne ulaştıracak ipuçları verir. Risale-i Nur'un da tıpkı bir Theasarus gibi bize Kur'ânî bir dilin ipuçlarını verdiğini fark etmek gerekiyor. Örneğin, her Risale-i Nur okuyucusu zaman içinde 'tesadüf' kelimesi yerine 'tevfuk' kelimesini kullanmaya başlar. Niye? Bir depremi anarken 'felâket' değil de 'musibet' ifadesini tercih eder. Niye? 'Tesadüf' ile 'tevfuk' kelimesi arasında 'Kadere İman' farkı vardır da ondan. "Tevfuk" kelimesi, bir olayın bizim bilmediğimiz ancak ezeli ilimde öteden beri varolan ve kaderce takdir edilmişliği anlatırken, "tesadüf" kelimesi, bir olayın bizim yine bilmediğimiz ve kendi bilgisizliğimiz yüzünden bize rasgele, başıboş, kendi kendine, amaçsızca oluyormuş gibi görünen biçimini anlatır. 'Musibet' terbiye etme iradesini ve dolayısıyla Rabb-i Rahimi hatırlatırken, 'felâket' derin bir kaosu hatırlatır, başıboşluğu îma eder.

Bu bağlamda, Risale-i Nur içinde mesel olarak kullanılan kimi tabirler de, düşünceye kılavuzluk edecek bir kararlılıkla ve kasıtlı seçilmiştir. Mesel olarak verilen kelimeler, temsil ettiği soyut kavramın nüanslarını birebir karşılar, okuyucuya soyut kavramların coğrafyasını keşfedebileceği güvenli bir pusula verir. Sözlük'te kullanılan "iki adam"lı temsili hikayelerde, birinci ve ikinci adamların sıfatları, ilgili konunun anlaşılması için anahtar rolündedir. Meselâ, Birinci Söz, "mağrur" ve "mütevazı" adamlar etrafında başlar, metnin her noktasına 'gurur' ve 'tevazu' ekseninde ayrımlar yapılır. Okuyucu buradaki ikili anlatımı baştan bilirse, metne daha kolay nüfuz edebilir, verilen mesajı daha yakından izleyebilir. İkinci Söz'de de "hodbin" ve "hüdabin" olarak nitelenen "iki adam"ın serüveni değişik ama birbirine zıt duran sıfatlarla Onikinci Söz'e kadar sürer, Yirmiikinci Söz'de "bir havuzda yıkandı"ktan sonra tekrar başlar.

Bu çerçevede, aşağıda Tabiat Risalesi'ndeki "kalem" ve "matbaa" benzetmelerinin karşıladığı soyut kavramları açmaya yönelik bir deneme sunulmuştur. Yine bu çerçevede, Yirmiikinci Söz'de ısrarla ve kasıtlı tekrarlanan "sikke", "hatem", "turra" kelimelerinin nüanslarının açılmasıyla, bunlara sırasıyla denk gelen "hayat", "zihayat", "ihya" kavramlarının ayrımlarını çalışmak mümkün görünüyor. Bunun için, üstün körü bir bakışla aynı anlama geldiği düşünülebilecek bu tarihî kavramların arasında, Risale-i Nur yazarının bildiği nüanslar olduğuna dikkat etmek gerekiyor.

Tabiat Risalesi'nde "matbaa" ve "kalem" benzetmeleri üzerine

İşini matbaaya havale eden yazan dolaylı yollardan yazar, aracı yazar. Kalemle yazan ise doğrudan, aracı yazar;

bizzat yazar. (O halde 'Yazan' yani 'Kâinat Kitabı'nın Kâtibi Vahid'dir. Her şeyi o yazdığı gibi, her bir şeyi de, araya birini koymadan, tek tek ve bizzat o yazmaktadır. Yani, 'Zat-ı Ehad ve Samed'dir.)

Matbaada her harf doğrudan doğruya yazanın elinden çıkmaz. Kalemle yazan her harfi özel olarak, ayrıca yazar. (Yani, 'Ehad'dir. Tek bir şeye gösterdiği özen, ilgi, ihtimam, ustalık, başka her şeye gösterdiği kadardır.)

Matbaada yazanın bir sonraki yazdıklarını daha önceki yazdıkları belirler; iradesi sınırlı kalır. Kalemle yazanın iradesi her harfte vardır. Bir önce yazdığı harf, bir sonra hangi harfi yazacağını belirlemez; her harfi yalnız onun iradesi belirler (Yani, bizzat o takdir eder, onun takdiriyle olur. Her bir zerre Onun 'kader kalemi'nin ucundadır. Yaratışında [yazışında] tekrarlama ve kopyalama olmaz. Her an 'yeni bir yaratış üzeredir.')

Matbaaya yazdıran yazan bir dönem yazar, daha sonra durur, makineler yazmaya başlar; yazanın tasarrufu yazının her noktasında ve her anında yoktur. Kalemle yazan yazının her yerinde ve her anında kendi kaleminin ucunu işletir. (Yazışına ara vermez, yazı sırf yazdığı için vardır, yazı sırf o ara vermeden yazdığı için sürekli. Yani, kâinat kitabının Kâtibi ezelidir; bir önceki andan bir sonraki ana yalnız onun kalemiyle taşınır yazı. 'An'ları birbirine ekleyen Onun yazışdır, yazıları, kopmasız ve sürekli kılan O'dur. O Kâtib-i Ezelîdir, Kayyumdur.)

Kalemle yazan tek bir harfi yazamıyorsa, mektubun hepsini yazamaz. (O halde, tek bir zerreyi yazamayan, bütün Kâinatı da yazamaz. Bir zerreyi yazan da, bütün Kâinatı, bütün zamanlarda yazan da Birdir, yani O Vahiddir.)

Kalemle bütün mektubu yazmak bir harfi yazmak gibi kolaydır. (Onun yazışında [yaratışında] derecelenme yoktur, bir harfi yazdığı gibi bütün harfleri de yazabilir. Kudreti mutlaktır, yani O Kadir-i Mutlaktır.)